

Asia: VN/32076/2023

Lausuntopyyntö kotoutumislain mukaisista asetuksista

Lausunnonantajan lausunto

Asetus 1: VNa osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin sekä monialaisen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin sisällöstä ja toteuttamisesta (arviointiasetus)

Yleisesti voidaan todeta, että alkuvaiheen kotoutumistyöhön panostaminen parantaa maahanmuuttajien ja vieraskielisten palveluihin pääsyä sekä työllistymistä. Palveluntarpeen arviointi ja osaamisen kartoitus tulee ohjaamaan maahan muuttaneet henkilökohtaisesti oikean palvelun piiriin, oli se sitten kunnan, työvoimaviranomaisen tai hyvinvointialueen tuottamaa. Osaltaan tämä tulee asettamaan maahan muuttaneet yhdenvertaisempaan asemaan riippumatta asuinkunnasta. Kotivanhempien saaminen kotoutumispalvelujen piiriin on tärkeää. Kunnalle tämä tuo kuitenkin lisätehtäviä ja kustannuksia, mikä nykyisessä kuntatalouden tilanteessa on haastavaa. Kohderyhmän tavoittaminen vaatii resursseja samoin kuin soveltuvien palvelujen räätälöinti hankintaprosesseineen.

Tietosuojan näkökulmasta on tärkeä huomioida asiantuntija-arviointeja tekevien tahojen oikeus saada riittävät tiedot alkuhaastattelusta. Tämä nopeuttaisi ja sujuvoittaisi asiantuntija-arvioinnin prosessia, auttaisi ehkäisemään viranomaisen ja palveluntuottajan tekemää päällekkäistä työtä ja toisi säästöjä tulkkauskuksuksiin. Lisäksi on tärkeää varmistaa kotoutuja-asiakkaan kanssa työskentelevien tahojen tietoisuus toisistaan sekä yhteydenpidon kanavat erityisesti tilanteissa, kun kotoutujan tilanne muuttuu. Kotoutujan sujuvan palvelupolun ja lyhenevän kotoutumisajan palveluille on ohjattava rahoitusta kunnille.

Asetus 2: VNa monikielisen yhteiskuntaorientaation sisällöstä ja toteuttamisesta (yhteiskuntaorientaatioasetus)

Lähtökohtaisesti on tärkeää, että yhteiskuntaorientaatio on tarjolla kaikille maahan muuttaneille. Asetuksessa ei ole huomioitu kotoutujien joukon heterogeenisyyttä. Haavoittuvassa olevilla, erityisesti pakolaistaustaisilla voi olla äidinkielenä harvinaisia kieliä, jolloin ryhmien kokoaminen on haastavaa. Lisäksi heillä on usein puutteita opiskeluvälmiuksissä sekä luku- ja kirjoitustaidossa. Käytännössä opetuksen toteuttaminen ryhmämuotoisesti voi olla haastavaa kotoutujajoukon moninaisten ongelmien vuoksi. Myöskään opettajan pätevyyteen ei asetuksessa oteta kantaa.

Asetuksen mukaisessa laajuudessa yhteiskuntaorientaation toteuttaminen tulee olemaan erittäin kallista ja kotoutumiseen liittyvien leikkausten yhteydessä vastuiden lisääminen tulee laittamaan kuntien talouden ahtaalle. Alkukartoitukseen voidaan sisällyttää asiantuntija-arvioiteja, joiden rahoitukseen ei asetusluonnoksessa oteta mitään kantaa. Asetusluonnoksen muistioon arvioidut kustannukset eivät vastaa todellisuutta eikä näiden laskelmien pohjalta määriteltyjen kustannusten korvausten taso mitenkään riitä kattamaan asetuksen mukaisia lakisääteisiä ja täydentäviä palveluja.

Asetuksen mukaisesti yhteiskuntaorientaation kestoksi määrätään 70 tuntia ilman jouston mahdollisuutta, kotoutumisviranomaisen harkinta kotoutujakohtaiseen räätälöintiin ja koulutuksen joustavuuteen tulisi olla mahdollista. Lisäksi yhteiskuntaorientaation hybridikoulutusmallin sekä kuntien välisen yhteistyön tulisi olla mahdollista myös resurssien puitteissa.

Asetus 3: VNa alaikäisenä ilman huoltajaa tulleen lapsen edustajan palkkion maksamisen perusteista ja palkkion suuruudesta, korvattavista kuluista sekä menettelystä palkkion maksamisessa ja kulujen korvaamisessa (edustajanpalkkioasetus)

Ei lausuttavaa

Asetus 4: VNa laskennallisen korvauksen perusteista ja maksatuksesta (korvausasetus)

Kuntien talouden näkökulmasta laskennallisen korvauksen määrä ei tule olemaan riittävällä tasolla, varsinkin kun tulkitemiskustannukset ja alkuhaastattelukorvaus sisällytetään laskennalliseen korvaukseen ja yhtäaikaisesti kunnille lisätään tehtäviä. Tulevat leikkaukset eivät tue kotolain uudistamisen tavoitetta laadukkaasta kotoutumisen edistämisestä. Kuntien talouden suunnittelua hankaloittaa monikanavainen ja epäselvä rahoituskuvio. Asetusmuistiossa on useassa kohtaa viitattu vuosien 2019 ja 2022 lukuihin asiakasmäärissä ja kustannuksissa. Ukrainan konfliktin myötä kuntiin on vuodesta 2023 siirtynyt runsaasti tilapäistä suojelua saavia, joita ei ole huomioitu laskelmissa. Ukrainasta sotaa paenneiden työllistyminen ei ole niin hyvällä tasolla kuin on annettu ymmärtää. Ennemmin tilanne on erittäin haastava.

Kun huomioidaan Suomen hallituksen edistämät kokonaisvaltaiset maahanmuuttajien työllisyyden edistämisen ja kotoutumisen tukemisen uudistukset ja näiden palveluiden kokonaisvastuun siirtäminen kunnille vuoden 2025 alusta alkaen, on saman hallituksen esittämät leikkaukset näiden palveluiden rahoituksista ristiriidassa asetettujen tavoitteiden kanssa. Leikkaamalla kuntien resursseista ei voida panostaa riittävään ja laadukkaaseen kielikoulutukseen ja työllistymistä edistävään ohjaukseen sekä koulutukseen, jolla kotoutujat saadaan tehokkaammin suomalaisten työmarkkinoiden käyttöön ja tuottavaksi osaksi suomalaista yhteiskuntaa. Kokonaisuutena hallituksen esitys laskennallisen korvauksen asetuksesta on ongelmallinen. Kotoutumisen palveluiden riittämätön rahoitus uhkaa vesittää myös TE-25 uudistuksen tavoitteet.

Tulkitemiskustannusten korvaamiseen esitetty jakosuhte ei jakaudu tasaisesti vastuiden suhteessa. Kunnilla on kokonaisvastuu kotoutumisesta, mutta asetusluonnoksen mukaan kunta saisi pienemmän osuuden tulkitemisen korvauksista. Tulkitemisen tarve on suurin ensimmäisinä kotoutumisen vuosina ja vaihtelee suuresti eri henkilöiden välillä. Tulkitemisen kustannusten korvausten sisällyttäminen laskennalliseen korvaukseen voi vähentää virallisten tulkkien käyttöä asiointitilanteissa. Edellä mainitun pohjalta on tärkeää varmistaa kunnille riittävät resurssit hoitaa kotoutuja-asiakkaiden asiointitilanteiden tulkkiminen virallista asiointitulkkiä käyttäen.

Asetus 5: VNa kotoutumisen edistämisen valtakunnalliseen tietovarantoon tallennettavista tiedoista (tietoasetus)

Kansallisen tietovarannon luominen on kannatettavaa, sillä se helpottaa erilaisten tilannekuvien muodostamista, parantaa tiedonhallinnan laatua ja lisää asiakastiedon kirjaamisen luotettavuutta. Tietovaranto parantaa myös asiakkaan tietoturvaa. Koska kotodigi järjestelmän käyttöönotossa on kahden vuoden siirtymäaika, niin tietoasetuksessa tulisi selkeästi määritellä, miten siirtymäaikana vaadittavat tiedot tallennetaan valtakunnalliseen tietovarantoon, kun kunnalla on käytössä oma järjestelmä. Eri viranomaisten yhteistyön näkökulmasta on tärkeää varmistaa riittävät tiedonsaantioikeudet, jotta kotoutuja-asiakkaan kokonaistilanteen hahmottaminen mahdollistuu riittävällä tavalla.

Muut huomiot

-

Willman Arto
Oulun kaupunki